Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas 2002 m. rugpjūčio 31 d. Nr. 169 (27)

Saturday supplement August 31, 2002 No. 169 (27)

Bernardas Brazdžionis ir jo eilės

Eglė Juodvalkė

Liepos 11-tą dieną, eidamas 96-tuosius metus, po ilgos ligos Los Angeles, Calif., mirė poetas Bernardas Brazdžionis, davęs balsą tiems, kurie pergyveno skaudžią tėvynės netektį ir puoselėjo jos meilę per ilgus metus, tiek Sibiro tremtyje, tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje, kurioje Brazdžionis gyveno per penkiasdešimt metų. Prezidento Valdo Adamkaus užuojautos žodžiais pradedu savo mintis:

„...Netekome iškilios asmenybės, kurios gyvenimas ir kūryba lemtingai sutapo su lietuvių tautos tragiškais išgyvenimais, ilgais laisvės ilgesio metais ir istoriniu atgimimu. (...) Visas Bernardo Brazdžionio likimas, jo paties pasirinktas kaip įsipareigojimas savo tautai, savo žemei, savo istorijai, pelnė jam išskirtinę vietą ne tik literatūros ir kultūros istorijoje. Netekome istorinės asmenybės, kurios vardas ir kūryba mums visada primins amžinąsias vertybes ir tautinio solidarumo svarbą..."

Bernardas Brazdžionis, lietuvių literatūros klasikas, įžymus poetas, dainius, tautos šauklys, gimė Stebeikėliuose, Pasvalio rajone, 1907.II.2 d. Apie savo gimimą jis rašo eilėraštyje „Ta vasario diena", paskelbtame rinkinyje *Po aukštaisiais skliautais*. Už jį poetui buvo paskirta JAV Lietuvių Bendruomenės 1986 m. literatūros premija:

Ta vasario diena man nušvito
Speigui spaudžiant pirštais žiemos.

Buvo vakaras. Švilpė lyg tyčia
Pasiklydęs šiaurys kamine,
O iš kampo spingsulė grabnyčia
Apibėrė šešėliais mane...

Į marškonį nakties suvystę
Kai apkrito tamsos spinduliai,
Į šešėlių-sapnų karalystę
Paguldytas pravirkau gailiai.

„Cit, neverk!.. — man mama pasakė, —
Už tave jau atsiverkiau aš...
Tegu dega lig ryto žvakė,
Tegu sninga lig ryto, dieva, —

Kad ant sniego duknų miegotų
Mano kūdikio šviesūs sapnai.
Prie verdenės gyvenimo guotų,
Kad linguotų žali putinai..."

...Rytas, deimantais, perlais nusėtas
Ir sutirpęs ant skruostų mamos,
Nepasakė, kad gimė poetas
Išnešiotas žemės žiemos,

Nepasakė, kad jo horoskopas
Parašytas tremties likime,
Nepasakė, kad širdžiai susopus,
Reikia gydyt gimtąja žeme.

Baigęs Biržų gimnaziją ir lituanistikos studijas Vytauto Didžiojo universitete, Brazdžionis dėstė, dirbo „Sakalo" leidykloje, vadovavo Maironio literatūros muziejui Kaune. 1944 m. gresiant antrajai sovietų okupacijai, drauge su kitais lietuvių inteligentais, pasitraukė į Vakarus per Austriją bei Vokietiją.

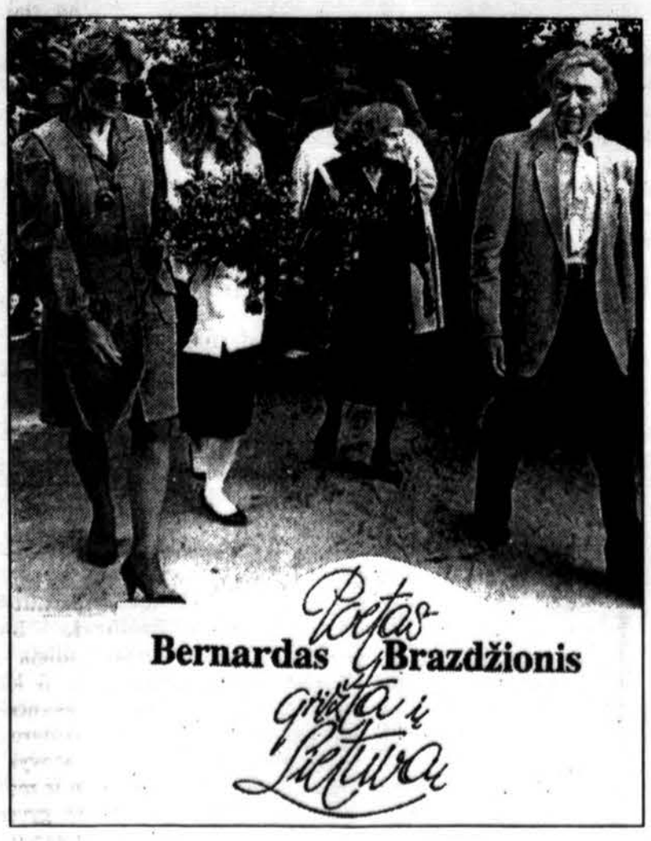

1949-taisiais pasiekė JAV ir iš pradžių apsigyveno Bostone, vėliau Los Angeles.

Pirmąsias eiles Bernardas Brazdžionis išspausdino, būdamas septyniolikametis gimnazistas, o pirmąjį rinkinį *Baltosios dienos* išleido po poros metų. Dar po penkerių metų išėjo rinkinys *Amžinas žydas* ir dvidešimt ketverių metų Brazdžionio vardą visuomenė pradėjo linksniuoti kartu su kitų pripažintų poetų vardais. 1939 m. jo poezijos knygai *Kunigaikščių miestas* buvo paskirta valstybinė literatūros premija. Kaip rašo *Literatūra ir menas*, „Priverstinėje emigracijoje poeto talentas augo ir kito, vien paminėdami jo knygų antraštes (*Šaukiu aš tautą, Per pasaulį keliauja žmogus, Vaidila Valiūnas* ir kitas), bemat suvoksime jų poveikį kūrybos ir visuomenės procesams įvairiais laikotarpiais". Iš viso Lietuvoje, Vokietijoje, Jungtinėse Valstijose ir vėl Lietuvoje išėjo per pusę šimto knygų, tarp jų ir knygos vaikams. *Meškiukas Rudnosiukas*, pirmą kartą išleistas 1939-tais metais, dabar džiugina XXI amžiaus vaikus. Tai vienas mylimiausių vaikų literatūros eiliuotų pasakojimų. Vytės Nemunėlio slapyvardžiu rašyta knyga turėjau laimės džiaugtis ir aš.

Savaitraštyje *Literatūra ir menas* rašoma apie Bernardo Brazdžionio kūrybos pirmame tarpsnyje įsitvirtinusius neregio ir keleivio įvaizdžius. Neregys simbolizuoja būtiškąją vienatvę, susitelkimą savo dvasioje, o keleivis — mąstymą ir kūrybą, kaip amžiną, neramią kelionę. Brazdžionio poezijoje kelionė taip pat simbolizuoja kiekvieno asmens kelionę per gyvenimą ir tikinčiojo kelionę į Dievą.

Baltas, baltas, kaip vyšnios viršūnė,
Žydro veido, kaip žydras dangus,
Kaip vėlė, kaip vėlė nemarūnė
Per pasaulį keliauja žmogus...

Šiame eilėraštyje ypač ryškus amžinojo keleivio įvaizdis. Mano karta studentavimo metais jį dainuodavo vakarėliuose.

Tremtyje poetas daug dėmesio kreipė į Lietuvos meilę, tėvynės ilgesį, patriotizmą, pamąstymus apie dabartinį laikmetį, lyginant jį su bibliniais laikais, rašė klasikinę religinę lyriką. Kaip ir dažnas rašytojas ar poetas, išskyrus tokius, kurie parašo šedevrą ir liaujasi rašę, Brazdžionis sukūrė ir mažiau pasisekusių eilių, bet išeivijoje ypač įsiminė tokie eilėraščiai, kaip „Lietuva iš tolo" ir „Šiaurės Pašvaistė".

Mylėsi Lietuvą iš tolo
Visa širdim, visais jausmais,
Iš tolo meilė neprapuola
Po balto marmuro namais.

Iš tolo ją kaip laimę šauksi
Aušroj ir sutemų sapnuos,
O ji praskrisdama, kaip paukštė
Tik skaudų ilgesį dainuos.

Regėsi ją kaip saulę skaisčią,
Kaip kūdikio šventi sapnai,
O ji gal vergės pančiuos vaikščios
Ir slėgs ją sielvarto kalnai...

Tik ji tau bus saldi paguoda,
Tik ji tau bus širdy gyva,
Balta baltųjų vyšnių soduos
Senolių žemė Lietuva.

****

Lietuva, mano šiaurės pašvaistė
Ir gėlė sidabrinių rytų,
Kas krauju tavo veidą nulaistė
Ir ko raudi prie kryžkelės tu?

Ak, raudočiau ir aš apkabinęs
Tavo kojas gimtoj pakelėj,
Kad iš tavo padangės lininės
Kristų džiaugsmo dienos spinduliai.

— — — — — — — — —

Ak, norėčiau raudoti iš džiaugsmo
Ir pajust, kad po kojom esi,
Lietuva, žemės žodi švenčiausias,
Lietuva, žemės laime šviesi!

Iš religinės lyrikos visiems pažįstamas „O Kristau, pasaulio Valdove", tapęs gal dažniausiai giedamu Brazdžionio religiniu eilėraščiu. Poeto gilus tikėjimas išreiškiamas visose eilių knygose: jam Dievas buvo autoritetas, mokytojas, paguoda, džiaugsmas.

Apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pirmo laipsnio ordinu, įteiktu jam Los Angeles, popiežiaus Jono Pauliaus II apdovanotas medaliu „Pro Ecclesia et Pontifice" ir aukščiausiu Vatikano pripažinimo ženklu — Šv. Grigaliaus Didžiojo Riterių komandieriaus ordinu, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaras, Poezijos pavasario Lietuvoje laureatas, Kauno ir Pasvalio garbės pilietis, Bernardas Brazdžionis paliko mums tokias neribotą tėvynės meilę išsakančias eilutes, kaip „Lietuvos vardas".

Maestro Aleksandrui Kučiūnui, 1970 m. akompanavusiam chorui ir solistams, įteikiama Lietuvos Vyčių choro plokštelė „Vai lėkite, dainos". Jo kairėje buv. Metropolitan ir Lietuvių operų solistas Algirdas Brazis, dešinėj — choro vadovas Faustras Strolia ir choro pirmininkė Estelle Rogers.

Aleksandro Kučiūno netekus

(1914.04.15–2002.07.02)

Š.m. liepos 2 d. lietuviškoji Čikaga neteko didelio mūsų muzikinės kultūros puoselėtojo — dirigento, pianisto — maestro Aleksandro Kučiūno. Mums labiausiai jis išliks atmintyje kaip Čikagos Lietuvių operos dirigentas, solistų akompaniatorius ir pianino mokytojas. Reikėjo daug pasišventimo paruošti 14 operų ir diriguoti net 52 spektaklius, dirbant su mūsų geriausiais solistais ir balsingiausiais choristais, kurių tik dalis turėjo tikrą muzikinį pasiruošimą. To nepaisant, niekas nedrįstų Čikagos Lietuvių operos pavadinti mėgėjiška. Ką tik maestro paruošė, visur buvo galima rasti apsčiai profesionalumo ir žavėtis aukštu meniniu lygiu. Jo darbo vaisiais mes gėrėjomės ir su pagrindu didžiavomės prieš vietinius amerikiečius.

Politine prasme didžiausias kultūrinis renginys, kuris laisvam pasauliui priminė Lietuvos 25-erių metų okupaciją ir pagerbė žuvusius už tėvynės laisvę, įvyko, 5,000 vietų turinčioj, Čikagos centre esančioje, McCormick salėje. Čia buvo atlikti G. Verdi „Requiem" ir B. Markaičio „Vilniaus varpai". Maestro Kučiūnas dirigavo solistams, jungtiniam chorui ir Čikagos Simfoniniam orkestrui. Be lietuvių, į koncertą atsilankė užsienio valstybių konsulai bei Amerikos laikraščių korespondentai. Salėje pritrūko sėdimų vietų!

Lietuviškam kultūros aruodui didžiausiu įnašu reikėtų laikyti jo pastatytas tris lietuviškas operas: iš anksčiau (1933 m.) sukurtą Jurgio Karnavičiaus „Gražina" ir naujai parašytas Juliaus Gaidelio „Dana" bei Kazio Viktoro Banaičio „Jūratė ir Kastytis" (1972 m. įrašyta į plokšteles). Maestro pasišventimą geriausiai nušviečia Stasio Santvaro citata: „...Kaip miela šiandien prisiminti ir paliudyti, kad dirigentas Aleksandras Kučiūnas Banaičio ir Gaidelio operų studijoms skyrė ypačiai daug laiko, dirbo dienom ir naktim, pajėgė savo interpretacijos mintis sėkmingai perduoti ir visam operos sambūriui — solistams, chorui ir orkestrui".

Pagarba velioniui ir kaip plunksnos žmogui. Jo buvo pati pirmoji parašyta biografija lietuviškai apie Wagner, išleista dar 1939 m. Pasisakydavo lietuviškoje spaudoje aktualiais muzikinės kultūros klausimais.

Nukelta į 2 psl.

Lietuva, kai aš tave tariu —
Prieš akis sumirga raštų raštai,
Ir pilna padangė vyturių,
Ir linų žydėjimas be krašto...

Skamba ten seni, šventi vardai
Girių, upių, klonių ir sodybų,
Sunkią skausmo skarą suardai
Sidabru Sietynas šiaurėj žiba.

— — — — — — — —

Ir suaidi vėl iš praeities
Dainos, mįslės, pasakos nutilę,
Ir pakyla tiltai iš nakties
Į didžiųjų kunigaikščių pilį.

Ir einu tais tiltais į tave,
Lietuva, trys tyro aukso saulės
Ir skaitau: — Tėvyne, be tavęs
Tuščias ir beprasmis šis pasaulis.

Lietuva, kai aš tave tariu,
Ausyse nuaidi baimės gandas,
Mirgant vaivorykštei žiburių,
Pinas padavimai ir legendos.

Bernardo Brazdžionio paskutiniąją knygą, jo kelionių į Lietuvą po nepriklausomybės atkūrimo nuotraukų albumą išleido Rašytojų sąjunga. Jis buvo pristatytas birželio mėnesį Los Angeles, poetui dalyvaujant. „Mano misija baigta", tvirtu balsu pasakė Brazdžionis ir po mėnesio baigė savo kelionę šioje žemėje. Dar 1986 m. apie save ir kiekvieną jis rašė eilėraštyje „Žmogus žemei":

Ne tavęs atėjau, be tavęs ir nueisiu, nueisiu,
Dievo žeme, pilna neraškytų
rudenio vaisių.

Rugio duonos radau
Ir ištroškęs vandens atsigėriau,
Pavydėjau dangaus,
Girios paukščiui ir lauko svėrei.

Ar buvai man gera, ar buvai negera — nesiskųsiu:
Kai manęs nebebus, ir
nebūdamas buvęs, čia būsiu.

Po *Literatūroj ir mene* išspausdinto atsisveikinimo žodžiais pasirašome ir mes: „Gedime kartu su visais Bernardo Brazdžionio talento ir misijos gerbėjais".

E. Juodvalkė skaitė šį žodį „Seklyčioje" 2002 m. liepos 17 d. surengtame a.a. Bernardo Brazdžionio paminėjime, kurį suruošė ir jam vadovavo Elena Sirutienė. Velionio poeto eiles deklamavo Balsienė.

Šio priedo puslapiuose:

Netektys — poetas Bernardas Brazdžionis; maestro Aleksandras Kučiūnas (1-2 psl.);

rašyt. Algirdo Landsbergio „Penki stulpai..." New Yorke (2 psl.);

moterys dailininkės derina mintis ir talentus (3 psl.);

šeštadieninio priedo redaktorių kun. K. Trimaką išleidžiant; Algimanto Mackaus knygų fondas gyvuoja; Hypatia Yčaitė prisimena Lietuvą (4 psl.).

„Penkių stulpų" režisierė apie pjesę ir spektaklį

Rugpjūčio 22-25 d. New Yorke, „Off-Off Broadway" trupė pastatė A. Landsbergio pjesę „Penki stulpai Turgaus aikštėje" drauge su šiuolaikine amerikiečių pjese. Spausdiname pokalbį su režisiere Nadine Friedman. Jos kritiškos pastabos apie „siaurą narcisizmą" ir „mėgavimąsi įžūliu agresyvumu" JAV avangardiniame teatre primena ir poslinkius dabartinėje Lietuvos scenoje.

— Jūsų trupė vadinasi „Stone Soup Theatre Arts". Ar tai nuoroda į jos paskirtį ir viziją?

— Mūsų vardas atėjo iš pasakos apie praeivį, kuris suvienija miestelį, pasinaudodamas puodu vandens su akmenėliu. Miestelio gyventojai jam sako: „Aš teturiu morkytę", ar „Teturiu skiautelę salotos", bet galiausiai iš tų smulkmenų susikaupia spalvinga, sodri sriuba — visuma. Tokiu principu vadovaujasi ir mūsų „Akmenų Sriuba" — kai visi kuo nors prisideda, visi iš to ir pasipelno. Sutelkdami kiekvieno trupės nario asmeniškus talentus, įsitikinimus, idėjas, siekiame kurti kokybiškus spektaklius.

— Kada jūsų teatras užgimė ir kaip jis siekia pripažinimo „Off-" ir „Off-Off Broadway" pasaulyje?

— „Akmenų Sriubą" 2001 m. įsteigė Cara Bouin, subūrusi grupę asmenų, rimtai įsipareigojusių kurti aukšto lygio teatrą su teigiama pasaulėžiūra. Didelė dalis „Off-Off Broadway" spektaklių yra siaurai narciziški ar mėgaujasi įžūliu agresyvumu. Jos sudarytas ansamblis siekia nušviesti visuomenines problemas, kurios dažnai apeinamos. Užmezgėme draugiškus ryšius ir su kitomis panašiai

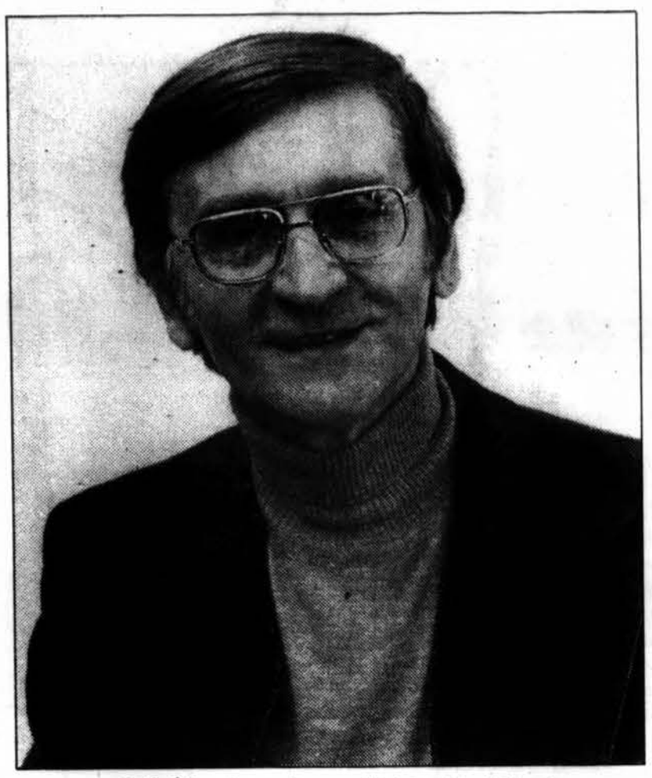

Rašytojas, dramaturgas Algirdas Landsbergis.

galvojančiomis trupėmis, stengiamės atkreipti publikos dėmesį į visą „Off-Off" sceną. Nors mūsų trupė jauna, mes jau nemaža atsiekėme. Pernai, mūsų pirmąjį sezoną, mes pastatėme pjesę pagal pirmojo kiniečio Nobelio premijos laureato (Gao Xing Iian) romaną, apsilankėme Kinijoje, pasiremdami savo patirtimi tenai sukūrėme spektaklį žmogaus teisių tema, sudarėme gatvės teatro trupę.

— Kaip Jūs atradote Landsbergio pjesę? Ir kuomi ji Jus sudomino?

— Mūsų dabartiniam sezonui — „Tiriame Ameriką: imigracija ir amerikietiškoji svaja (American dream)" — nusprendžiau sugretinti ir palyginti dvi pjeses, vieną apie amerikiečių gyvenimą ir antrą iš kitos kultūros. Jau buvau pasirinkusi Howard Kosner „Fun" (Pasismaginimas) ir ieškojau jai „partnerės". New York bibliotekoje užtikome baltijietiškų pjesių antologiją, kurioje buvo ir „Penki stulpai". Bematant pajutau, kad ji labai aktuali šiandienos pasauliui. Norėjau supažindinti naują publiką su jos universalumu. Karo ir okupacijos Vidurinuose Rytuose tema tebevyrauja JAV spaudoje; „Penki stulpai" ir „Fun" kelia tuos klausimus, kuriuos mes klausiame šiandien: kas verčia žmones imtis kraštutinių priemonių? Visi veikėjai, atrodo, išgyvena tą patį vidinį konfliktą — kurti ar naikinti?

— Jūsų koncepcija — sugretinti scenas iš abiejų vaidinimų — labai įdomi. Kaip tiedu vaidinimai iš labai skirtingų pasaulių kalbasi vienas su kitu?

— Šį sezoną siekiau išnarstyti pavojingųjų „mes ir jie" galvoseną, kuri tokia gaji amerikiečių kultūroje. Ieškojau būdų, kaip suvesti dvi skirtingas kultūras. „Fun" vaizduoja, kaip du amerikiečiai paaugliai, beieškodami pramogų, nuslysta į smurtą. Tariamai, jie turi galimybę pasirinkti ir laisvę pasitobulinti — iš esmės asmeniškos vertybės. Bet jie pasirenka naikinimą. Partizanai „Penkiuose stulpuose" neturi pasirinkimo: jiems bematant grėsia sunaikinimas; smurto veiksmas pjesės centre yra dalis, jų siekiai atstatyti laisvę ir pasirinkimo galimybę. Tai principai, kuriais „Fun" paaugliai piktnaudžiauja. Tačiau, nepaisant nuotolio tarp šių dviejų pasaulių, yra ir panašumų. Ir tai mane privedė prie klausimo: kuo žmonės iš tikrųjų skiriasi, išskyrus aplinkybes? Tikiu, kad žmonės grumiasi su tais pačiais esminiais pasirinkimais ir kad dažnai aplinka, kurioje jie atsidūrė, priveda juos prie vienokio ar kitokio nuosprendžio. Aš skaičiau apie keturiolikmetę palestinietę, kuri susisprogdino ir žuvo drauge su bendraamže palestiniete. Ir tada pagalvojau apie šaudynes Columbine gimnazijoje. Svarbu tirti, kodėl žmonės panašiai apsisprendžia. Todėl atrodo, kad tiedu vaidinimai vienas kitą papildo. Abiejų veikėjai stato viską „ant kortos", stovi prieš dilemą — teikti gyvybę ar ją atimti. Tai būdas naujai pažvelgti į abi pjeses.

— Kokios įžvalgos tikitės iš tokio pjesių suporavimo?

— Tikiuosi, kad jis paskatins kai kuriuos žiūrovus mėginti pasimokyt iš žmonių, kurie labai nepanašūs į juos, ir juos suprasti. Jei ne suprasti, tai bent išklausyti. Tai mūsų trupės siekis. Ir svarbiausias teatro tikslas.

Atšvęstas gimtadienis ir... sudiev

Ketvirtadienį, liepos 18 d. Lincoln Center, NY, Avery Fisher salėje — išskirtinas įvykis. Tą dieną, tai NY Philharmonic simfoninio orkestro muzikos direktoriaus-dirigento Kurt Masur 75-ji amžiaus sukaktis (g. 1927 m.) ir jo atsisveikinimas su tuo orkestru.

Tie abu įvykiai buvo pažymėti NY Philharmonijos orkestro koncertu. Koncertas, kuriam dirigavo K. Masur, buvo transliuojamas iš salės PBS TV kanalu.

Koncerto metu atlikti kūriniai kažkuo nestebino. Juos galėtum net ir „mišraine" pavadinti. Daugiausia tai buvo tik atitinkamai parinktos atskiros kompozicijų dalys. Bet K. Masur, sudarydamas tokią 2 valandas (be pertraukos) užsitęsusią programą, turėjo kitą tikslą. Jam buvo svarbu klausytojus supažindinti su orkestro muzikantų soliniais sugebėjimais ir iškelti jų virtuoziškumą. Tai jam puikiai pavyko.

Pučiamaisiais instrumentais grojančius išryškino, atliekant F. Mendelssohn „Midsummer Night Dream", C. M. Weber, trečiojo veiksmo įvade, „Der Freischutz" ir poroje šiuolaikinės muzikos kompozitorių — J.Turin ir L. Anderson — kompozicijose. Atliekant J. Brahms „Double Concerto", savo virtuoziškumu švytėjo orkestro kapelmeisteris G. Dichterov ir pirmasis orkestro violončelistas C. Brey. Pats orkestras visu savo pajėgumu klausytojus žavėjo, atlikdamas M. Ravel „Balero" ir Rimsky-Korsakov „Scheherazade".

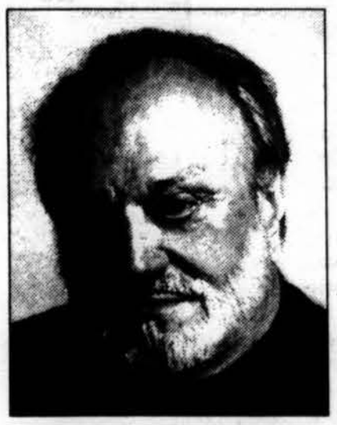

Maestro Kurt Masur.

Maestro Kurt Masur, atėjusį diriguoti „Bolero", orkestras pasitiko grodamas „Happy Birthday".

Visus programoje atliktus kūrinius pristatė ir su jais supažindino operos solistė Beverly Sills.

Kurt Masur fortepijono ir cello studijas pradėjo National Music School, Breslav (Tuomet Vokietija. Dabar Wroclaw-Lenkija). Vėliau, fortepijoną, dar pridėjęs kompoziciją ir dirigavimą, studijavo College of Music, Leipzig (Vokietija).

Buvo pasiekęs aukštą pianisto laipsnį. Tačiau, sužeidus dešinės rankos pirštus, fortepijonu skambinti nebegalėjęs, pasišventė tik dirigavimui. Tenka pastebėti, kad 1970 m. buvo paskirtas ir 12 metų vadovavo, 250 metų senumo patirtį turinčiam, garsiajam, Leipzig „Gewandhaus" simfoniniam orkestrui.

Seniausiam New York Philharmonic orkestrui Amerikoje, 11 metų vadovavęs, K. Masur tolimesniam laikui su to orkestro vadovybe sutarties nebepratęsė.

Su New York Philharmonic atsisveikinęs, K. Masur vadovaus Prancūzijos valstybiniam orkestrui ir bus pagrindinis Londono simfoninio orkestro dirigentas, o, kaip svečias dirigentas, žada koncertuoti su įvairių valstybių orkestrais.

New York Philharmonic orkestrui vadovauti yra pakviestas, didelę patirtį turintis, dirigentas Larin Maazel.

P. Palys

Santaros-Šviesos federacijos 49-asis suvažiavimas

Rugsėjo 6-9 d. Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Ill. Pradžia rugsėjo 6 d., penktadienį, 9 val. ryte.

Programos dalyviai:

Dalia Cidzikaitė, lituanistikos katedros doktorantė. Tema — literatūrinė.

Rimas Žilinskas, Baltistikos katedros Seattle University at Washington doktorantas. Tema: „Neperskaitytas Algimantas Mackus: negrų klausimas ir tautinės literatūros kritikos ribos".

Julius Šmulkštys, Lietuvos prezidento patarėjas, kalbės apie ateinančius rinkimus Lietuvoje.

Rimvydas Šilbajoris — „Katekizmo prasti žodžiai".

Stasys Goštautas kalbės apie Pietų Amerikos rašytoją J. L. Borges.

Kęstutis Keblys pristatys Rimo Vėžio eilėraščių rinkinį *Šešėliai veidrodyje*, kurį išleido A. Mackaus knygų leidimo fondas.

Šeštadienio programą pradės **Horstas Žibas** pašnekesyje su **Ofelija Barškety**te apie investicines galimybes Lietuvoje: norai ir realybė.

Algimantas Gureckas — „Globalizacijos pavojus demokratijai ir individo laisvei".

Rasa Avižienienė, Indrė Biskytė, moderuojant **Horstui Žibui**, kalbės apie užsienio lietuvių patirtį, dirbant ir gyvenant Lietuvoje.

Rolandas Rastauskas, rašytojas, eseistas, kalbės tema „Ėjimo į Europos Sąjungą: mitai ir kasdienybė".

Politologas Vincentas Vobolevičius, iš VDU, studijuojantis New York, kalbės apie „Networks and Trade Orientation in the Former Soviet Union". Paskaitoje bandys kiekybiškai paaiškinti, ar (ir kiek) ryšiai tarp senosios nomenklatūros atstovų lėmė Lietuvos ir kitų respublikų polinkį prekiauti su Rusija 1990-2000 metais.

Literatūros vakare dalyvaus **Vitalija Bogutaitė, Raymond Filip,** iš Montrealio. Jo *Backscatter: New and Selected Poems* išleista 2001, š.m. rudenį knygoje *The Penguin Treasury of Canadian Popular Songs and Poems*, ed. John Robert Colombo, bus įdėta ir jo kūryba.

Birutė Putriūtė-Serota, augo Cikagoje, baigė Maria High School. Gyvena Kalifornijoje. Spausdinasi JAV žurnaluose. Yra parengusi novelių knygą angliškai apie lietuvių imigrantų gyvenimą.

Rimas Vėžys ir **Rolandas Rastauskas** skaitys savo naujausią kūrybą.

Sekmadienio ryte — **Algimantas Valantiejus,** Klaipėdos universiteto profesorius, kalbės apie „Intelektines ir socialines reflektyvumo sąlygas šiandienos Lietuvoje".

Kviečiame visus dalyvauti suvažiavime. Temos įvairios ir įdomios.

Norint daugiau informacijos apie suvažiavimą, kreiptis į Mariją Paškevičienę, telef. 630-852-3887.

MSP

Robert Frost

ŠIENAPJŪTĖ

Nebuvo jokio kito garso ten prie medžių,
Tik mano ilgo dalgio šnabždesys prie žemės.
Ką jis šnabždėjo? Nė pats gerai nesupratau.
Galbūt ką norint apie saulės karštį,
O gal ką apie jokio garso nebuvimą —
Dėl to tai jis tiktai šnabždėjo, nekalbėjo.
Nebuvo tai laisvųjų valandų svajonė
Ar lengvas auksas fėjos arba elfo rankoj:
Kas nors daugiau už tiesą būtų buvę per mažai
Tai rimtai meilei, kuri guldė vilkžoles eilėm,
Kartu su gėlėmis, su jų silpnom galvutėm
(Pabalus orchidėjom), pabėgus balzganai gyvatei.
Šis faktas darbo maloniausioji svajonė,
Šnabždėjo mano ilgas dalgis man, sugrėbt palikęs šieną.

Vertė **Alfonsas Tyruolis**

Robert Frost, 1874-1963, amerikiečių poetas.

A. Kučiūno netekus

Atkelta iš 1 psl.

O vėliau buvo įdomus ir savo „pokalbiais" su muzikos profesoriais Vytautu Landsbergiu ir Jeronimu Kačinsku.

Gimęs Suvalkuose, jau nuo 10 metų pradėjo mokytis muzikos, o 14 metų būdamas, akompanavo koncertuose. Baigęs 1932 m. Rygiškių Jono gimnaziją Marijampolėje, pradėjo lankyti prof. V. Ružickio fortepijono klasę Kauno konservatorijoje. Po metų jau tapo repetitoriumi ir akompaniatoriumi Kauno Valstybės teatre. Sovietams okupavus Lietuvą, pasitraukė į Vakarus. Vokietijoje Dresdeno „Theater des Volkes" dirbo korepetitoriumi ir vėliau operų bei operečių dirigentu. Čia tęsė dar ir muzikos studijas: dirigavimą pas K. Stiegler, o fortepijoną pas Schaufoss-Bonin. Tuo laiku, mano tėvui Juozui Stroliai grojus to teatro orkestre, atsirado progų mūsų šeimoms dažniau susitikti ir pabendrauti. Ne tik Kalėdų ir Velykų, bet ir lietuvių tautinių švenčių proga lankydavome vieni kitus. Iš Lietuvos atvažiuodavo grupės menininkų, kuriuos, pasidalinę su Kučiūnais, visados apnakvydindavome.

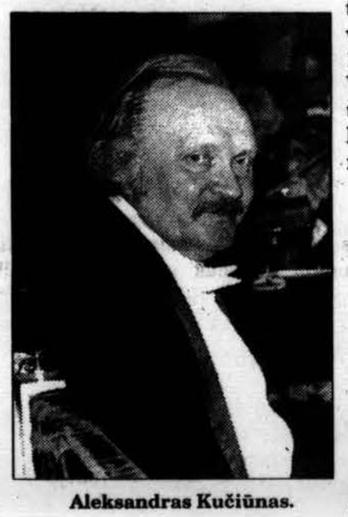

Aleksandras Kučiūnas.

1945 m. pradžioje Dresden buvo tapęs milijoniniu miestu. Nepaisant tokios masės žmonių, po totalinio bombardavimo (vasario 13-tos/14-tos naktį) likimas lėmė mums susitikti klaikiame bunkeryje, miesto pakraštyje, tik be išraiškos, draugiško šypsnio ir nė vieno gyvo žodžio. (Kučiūnų namas išliko, laimei ar nelaimei, nesubombarduotas, nes maestro tėvelis pats nuo balkono pašalino padegamąją bombą, o per tai abu maestro tėvai užsiliko per ilgai gyventi Dresdene, sulaukdami rusų. Iš Dresdeno, traukdami rankinį vežimėlį, beveik stebuklingai perėjo sienas ir pasiekė Vakarus. Tuo metu mūsų tėvai Hanau pabėgėlių stovykloje trumpam juos priglaudė.)

Po karo maestro Kučiūnas, apsigyvenęs Tuebingene, kaip akompaniatorius, su lietuviais operos solistais koncertavo Vakarų Vokietijoje, aplankydamas lietuvių pabėgėlių stovyklas. 1947 m. Detmolde dirigavo lietuvių operos solistų pastatytą Rossini operą „Sevilijos kirpėjas", o Augsburge Delibes baletą „Coppelia".

Į Ameriką atvyko 1950 m. Po kelių metų jau dirigavo Čikagos Orchestra Hall 70 narių simfoninį orkestrą su pianistu Andrium Kuprevičium ir solistais: Anna Kaskas, Izabele Motekaitiene, Algirdu Braziu. 1957/1958 metais dėstė Cosmopolitan School of Music. Nuo 1960 m. dirbo Čikagos Lyric operoje dirigento asistentu. Tuo metu buvo ir visiems lietuviams garbė, kai ši pasaulinio masto operos bendrovė Kučiūno dėka pakvietė lietuvių operos vyrų chorą dainuoti Wagnerio „Skrajojančio Olando" spektakliuose, o maestro pats šį vyrų chorą ir paruošė! 1966 ir 1970 metų tarpe vadovavo Washington valstijos universiteto Muzikos mokyklos operos klasei. Amerikoje išgyveno 53 metus.

Su maestro Aleksandro Kučiūno mirtimi netekome ir aktyvaus Šiaurės Amerikos lietuvių Muzikos sąjungos nario, *Muzikos žinių* bendradarbio ir labai nuoširdaus lietuvio kultūrininko, kėlusio mūsų visų lietuvių įvaizdį už Lietuvos ribų. Liūdime kartu su jo žmona Jūra ir sūnumis — Jurgiu ir Tadu, kuriems velionio rašytą laišką šermenyse labai jautriai perskaitė sol. Stasys Baras, pravedęs atsisveikinimą. Žodį tarė dabartinis operos vadovas Alvydas Vasaitis, solistai Danutė Stankaitytė, Jonas Vaznelis, dabartinis operos choro pirm. Vaclovas Momkus, buvęs ilgametis operos choro pirm. Vytautas Radžius, svečias iš Vilniaus Algis Zaboras ir ŠALM sąjungos vardu — Faustas Strolia. Susikaupimas užbaigtas Operos vyrų choro ir sol. Danutės Stankaitytės giedojimu.

Faustas Strolia

Man buvote įkvėpimas ir paskatinimas

Mano pažintis su maestro Aleksandru Kučiūnu prasidėjo gal prieš 40 metų. Tai buvo mano pirmas muzikos mokytojas. Griežtas, reikalaujantis, bet mokėjo studentui perduoti muzikines sąvokas. Jis išmokė, kad muzika turi būti gyva, turi alsuoti. Tai buvo ypatingas dirigentas, pianistas, akompanuotojas. Kai buvau 16 metų, Maestro pakvietė mane, vieną savo studentų, akompanuoti ruošiant „Aidos" spektaklį. Apie operas tuo metu nieko nežinojau, tik pamenu, kad per repeticijas Maestro kartais sakydavo „Vaike, ką tu ten groji". Stebint Maestro Kučiūną ir man kilo noras ateityje diriguoti operą. Pamenu, kaip per orkestrines repeticijas mane stebino jo sugebėjimas valdyti orkestrą ir tiek iš orkestro išgauti muzikinių subtilumų. Su Čikagos Lietuvių opera Maestro Kučiūnas pastatė 14 skirtingų pavadinimų operų, dirigavo Lietuvių operai 52 spektaklius ir gal muzikologai suskaičiuos, kiek koncertų jis dirigavo ar juose akompanavo. Maestro buvo didelis lietuviškos muzikos puoselėtojas. Jam vadovaujant, pastatytos operos „Gražina", „Dana", „Jūratė ir Kastytis". Pastaroji įrašyta plokštelėje. Aleksandro Kučiūno mirtis užvertė labai ženklų lietuvių muzikinio gyvenimo lapą.

Gerbiamas Maestro, mielas Mokytojau — man buvote muzikoje įkvėpimas ir paskatinimas. Jei šiandieną stoviu prie Čikagos Lietuvių operos dirigento pulto, tai Jūsų man perteiktos muzikinės patirties dėka. Ačiū Jums.

Giliausia užuojauta velionio žmonai Jūrai, sūnums Jurgiui ir Tadui bei kitiems artimiesiems.

Alvydas Vasaitis

Minčių deriniai

Amerikos lietuvių moterų draugijos kūrybos paroda Lietuvių dailės muziejuje, PLC, Lemont, Ill., birželio 15-rugsėjo 11.

Kūrybai, menui atostogų nėra, procesas tęsiasi, naujų parodų idėjos dažnai susikristalizuoja ne sezono metu, ir tik galutinis rezultatas tampa akivaizdus parodos atidarymo dieną. Praėjusią žiemą ir buvo sukurtas darnus kūrybinės veiklos sambūris, kurio sumanytoja — Ada Sutkuvienė, unikali menininkė, kūryboje įgyvendinanti savo vizijas, puiki organizatorė, pasitelkusi grupelę bendraminčių ir dukrą, dailininkę Rasą Sutkutę, paruošusią spalvotą parodos katalogą, kuriam įvadinį žodį parašė Viktorija Kašubaitė Matranga, pasiekė užsibrėžtą tikslą. Amerikos Lietuvių dailininkių draugija, subūrusi 38 dailininkes, kuriančias įvairiausią meną, visų pirma sulaukė tikro amerikiečių meno žinovų ir mylėtojų dėmesio bei įvertinimo, atidarant š.m. kovo mėn. 25 d. Blank Center for the Arts, Michigan City, Ind., parodą „Interactions", o po trejeto mėnesių, birželio 15 d., sugrįžusi į savąją erdvę Lemonte, Lietuvių dailės muziejuje, atidarė parodą „Minčių deriniai". Įgyvendintas įspūdingas, dėmesio vertas projektas.

Šis moterų kūrybos derinys, nepretenduojantis į naujų temų ar idėjų sklaidą, sukėlęs didelį susidomėjimą, gražiai parodo lietuvių moterų kūrybos šiandieną. Ypač svarbu, kad mūsų menininkės vis labiau linkusios išeiti iš lietuvių visuomenės uždarumo, pasiryžusios sutikti pripažinimą ir įsiteisinti pasaulinės kultūros kontekste. Paroda tenkina visų lūkesčius; tapyba, grafika, batika, skulptūra, keramika ir porcelianas, oda, tekstilė, instaliacija — 70 autorinių kūrinių įsikūrė muziejaus salėse. Išvystytas moters jausmų ir pojūčių pasaulis, lengvai ar skausmingai, gal džiaugsmingai išsilieja kūryboje — jos, net nenorėdamos, tampa atvira, gyvenimo tiesas menu išsakančia, jėga. O tą birželio 15 d. vakarą iškiliosios poetės Liūnė Sutema ir Julija Švabaitė jautriu žodžiu, skambančiais poezijos posmais tapė mažą trapią svajonę, jausdamos, kad kažkas čia pat pajus ir smelkiantį nerimą, gyvybės karštį, nervo pulsavimą, nenusakomo moteriško intymumo, susikaupimo pilnatvę, gyvenimą myluojančią dvasią.

Lietuvių mene visada karaliauja tapyba. Taip ir šioje parodoje. Tik visų pirma norisi sustoti prie nepaprastai spalvingos „Polifonijos". Tai Ados Sutkuvienės pluošto — minkštos skulptūros bareljefas. Apžvalginėje liturginio ir religinio meno parodoje Springfield, Ill., šios dailininkės kūrinys „Auka prie Baltijos jūros", sukurtas 1995 m., dedikuotas 14 žuvusiųjų sausio 13-ąją, šiais metais buvo įvertintas ir premijuotas pirmąja premija. (Malonu priminti, kad tai ne pirmas jos meno įvertinimas, kad jos kūryba buvo įvertinta 1986 m. Vydūno vardo ir 1987 m. JAV LB Kultūros tarybos Dailės premija.) Kaip sako pati dailininkė, kurianti grafikos, akvarelės, mozaikos ir pluošto srityse, pasirinktas atlikimo metodas — pluoštas, galbūt intuityviai išplaukia iš lietuvių liaudies tradicinių menų, šiuo atveju — audinių.

Kiek tos lietuviškos dvasios yra moterų kūryboje, kiek bendrą kryptį lėmė įvairiausios pasaulyje judančios meno srovės, kaip išryškėja individualios menininkių savybės, pamatome parodoje „Minčių deriniai". Čia susitinkame su žinomomis kūrėjomis. 2000 m. įvertinta JAV LB Kultūros tarybos Dailės premija, 2001 m. apdovanota Lietuvos Respublikos kunigaikščio Gedimino ordino medaliu, Magdalena Birutė Stankūnė — tapytoja, grafikė, mozaikų, batikos kūrėja, su savomis meno nuostatomis ir neišsenkančiomis kūrybinių atradimų galimybėmis bei plačiai plėtojama tema — žemė, jos vizijos, sugrįžtant prie savųjų ištakų ir pasineriant į neaprėpiamų erdvių stichiją, ištrykšta Žemės planetos spindinčiomis spalvomis. Filosofiškai nuteikia dailininkės Marijos Ambrozaitienės moters, vyro ir pasaulio sankirta, ryškus iš aukso taurės kildantis moterį-drugelį, įspūdingas Audi Ambrozaitis darbas, dailininkės Vandos Aleknienės šviesios nuotaikos motyvas, kuriame džiaugsmingo laukimo jausmas šmėsteli ties šviesos ir spalvos riba. Parodoje ypač traukia dėmesį spalva. Čia Rasa Sutkutė meistriškai spalviniais kontrastais išgauna stiprų temos emocinį intensyvumą, tai Daivos Karužaitės užkrečiantis ir patrauklus improvizacinis laisvumas, potėpio laisvė, užkoduotai vystoma tema žadina žiūrinčiojo mintį, ar Saulės Piktys nuoširdžiai ryškiomis atviromis spalvomis nutapytas vaizdinys paliečia tave.

Nuostabus moters sugebėjimas kurti. Štai kaip Zita Sodeikienė, transformuodama turimą medžiagą, atspaudus, išgauna naują grožio prasmę, kokybę, Danguolė Šeputaitė Jurgutis spalvingais noktiurnais išsako vidiniai išgyventus gamtos vaizdus, į beribes visatos platumas plazdėdami, vilioja Giedrės Žumbakis paukščiai ar būties tvarumą, ryšį su gimtąja žeme skelbia Aldonos Stasiūnaitės Pečiūrienės pavasaris. Spalvingoje panoramoje dėmesį patraukia juodų, pilkų, aukso šilkinių juostelių Liucijos Aniūnaitės-Kryževičienės ryškaus kontrasto principu sukurtos geometrinių kompozicijų struktūros ar sodrios žalumos su angliškojo raudonio akcentu, šviesokaitos niuansais sumirguliuoja Irenos Šaparnienės batika.

Erdviai ir tiksliai eksponuotoje parodoje bet kuri tema suranda savo prasmę: nuo nostalgiškų jaunystės Julijos Pleirytės-Kasniūnienės ar Nijolės Banienės vasaros žydėjimą skelbiančių žiedų, per ryto erdvės atsivėrimą Zitos Drungilienės darbe, vaizdų daugiasluoksniškumą Elytės Balkytės-Zubis nostalgijoje, per ryškiai, kontrastingai susikertančias ir išsiskiriančias Dianos Kizlauskienės jūros metaforas ar sustingusį laiką Onos Čepelienės tūkstantmetyje, Loretos Sidabrienės pasakiškus Jūratės ir Kastyčio įvaizdžius veda minčių deriniai. Moters kūryboje, manyčiau, viena didžiausių vertybių yra atsivėrimo laisvė. Moteris kūryboje bendrauja, pasitelkusi gražesnius, pakylėtus dalykus, universalius simbolius, abstrakcijas, kuriose įdėta tiek daug jausmo, susiklausymo, sutinkama pauzė ar net tylos minutė. Šioje parodoje atradau nepažįstamą grafikę — Ireną Mitkus, kurios pilkšvai rusvi lakštai atrodo gyvybingi ir kvepiantys skambiomis, nors ir smulkiomis raidelėmis surašytais užkeikimais. Stilizuodama buities formas, nebijodama paprastų žodžių ir atviro jausmo, kalba subtilia simbolių kalba, paskleisdama paprastų formų magiją. Tyri ir trapūs vaizdeliai, sukurti iš nuojautų, sklidini nenusakomo gerumo, nešа burtų prasmę. Ar matei kada lietuviškus keiksmažodžius? Ar girdėjai?: „Ežero bambly! Lįsk vabalo blauzdon". „Kad tave perkūnas be žodžių trenktų!". „Kad tave zuikis subadytų!" Parodoje tik 6 maži paveikslėliai iš knygos „Lietuvių liaudies keiksmažodžiai", sukurtos dailininkės Irenos Mitkus. Jos meno knygų galima surasti Milwaukee miesto bibliotekoje, Wisconsin universitete ar privačiose kolekcijose. Išėjo į amžinybę, žemėje palikdama amžiną pėdsaką.

Grafikos erdvės šiltos ir dvasingos, leidžiančios mintimis pasinerti į poetiškus vidinės gyvybės pripildytus Ramunės Vėliuvienės vaizdus, vienatve dvelkiančias Laimos V. Švabas-Petrulis moters neišsakytas svajones, modernumą plėtojančios iš lietuvių meno šaknų, kaip Veronika Švabienė į savąją pavasario dainą įpynusi lietuvių meno, tautiškos tradicijos, spalvos grožį. Kiekvienas kūrinys — individualybės atspindys.

Žvelgdama į nedideles, šiek tiek intymias, keramikos kūrinių ekspozicijos saleles, sustoju ties Dalios Lukošiūnaitės-Šlenienės tikrais moliniais, santūriai paslaptingai besišypsančiais, pasipuošusiais žuvelėmis, paukšteliais, plunksnelėmis pievų angelais, atkeliavusiais iš lietuviškos sakmės, iš mitų, prie Marijos A. Meškauskas daugiaprasmio moters — indo, ties Henrietos Vepštienės spalvingai dekoruotais indais, Noros Aušrienės ir Loretos Renetskis kūryba, Sonatos Kazimieraitienės mozaika. Savo elgesiu su medžiaga Nomeda Grumadaitė pakoregavo ir tradicinį lietuvių skulptūros medžiagiškumo supratimą, Aušrinė Marcinkevičiūtė-Sipienė lenkia odą lyg audinį, kuria spalvingus bokštus, dėželes išgražina dailiais ornamentais. Netikėtas Alexandros Eivos originalus kūrinys-instaliacija, prasmės įvaizdžiu vilioja viduryje salės įsikūręs kalnelis. Siekimas gyvenimą kūryboje išsakyti filosofiškai, patraukliai, ieškant naujų šiuolaikinių bendravimo ryšių išsakymo, naujų išraiškos prasmių, pakeičiant požiūrį į daiktus, verčiant atsiriboti nuo siužeto, jaučiamas Marijos Strasevičius, Eglės Brėdikienės, Ritos Dagienės, jungiančios tapymą su eilėraščiais ir muzika, darbuose. „Menas įgalina mane išsireikšti unikaliu būdu, tik man būdingu ir niekam kitam", parašė Daina Lukas ir tą išraiškos būdą atrasite ne tik jos tapyboje, atrasite visoje moterų kūryboje.

„Minčių deriniai" — Amerikos Lietuvių dailininkių sukurtas projektas — patvirtina draugijos veiklos prasmę. Draugijoje įvairių kartų moterys, visos jaunos, nors tai motinos ir dukros, seserys, draugės, mokytojos ir mokinės, ir jas jungia ne tik kūryba, bet ir gyvenimas. Tai moteriška vienybė ir tikslo pajautimas, tai draugystė ir džiaugsmo, šventės minutėmis stipri, palaikanti ištiesta ranka, visas moteriškų širdžių ir rankų glėbys tikėjimo, vilties ir išsipildymo valandą.

Buvodami PLC renginiuose, nepamirškite užsukti į Lietuvių dailės muziejaus sales, kurios išeiginėmis dienomis laukia lankytojų. Jei niekada nesate buvę — užsukite su šeima, vaikais, draugais ir pamatysite, kad šiame gaivalingai šuoliuojančiame tavo gyvenime, šalia buities svarbos, yra ir kitas, gal nepažįstamas, net nenujaučiamas kūrybinis pasaulis, kuriame tvirtai gyvuoja kūrėjas — šiuo atveju moterys, tos pačios, laikančios keturis gal net penkis šeimos buities kampus, gyvenimo prasmę papildančios nuostabios kūrybos momentais.

Laima Krivickienė

Dailininkės Lietuvių dailininkių draugijos parodos atidaryme. Iš kairės: Aleksandra Eivaitė, Nijolė Banienė, Ada Sutkuvienė, Dalia Šlenienė, Veronika Švabienė, Rasa Sutkutė, Marija Meškauskaitė, Laima Petrulienė, Vanda Aleknienė, Daiva Karužaitė, Ona Čepelienė, Zita Sodeikienė, Danguolė Jurgutienė.
Jono Tamulaičio nuotrauka.

Poetė Liūnė Sutema skaitė savo kūrybą dailininkių parodos atidaryme.
J. Tamulaičio nuotrauka.

Poetė Julija Švabaitė Lietuvių dailės muziejuje birželio 15 d.
Jono Tamulaičio nuotrauka.

Rasa Sutkutė. „Tarp sesučių". Aliejus.

Daiva Karužaitė. „Atspindys". Akrilika.

Marija Strasevičiūtė. „Atradimas". Mišri technika.

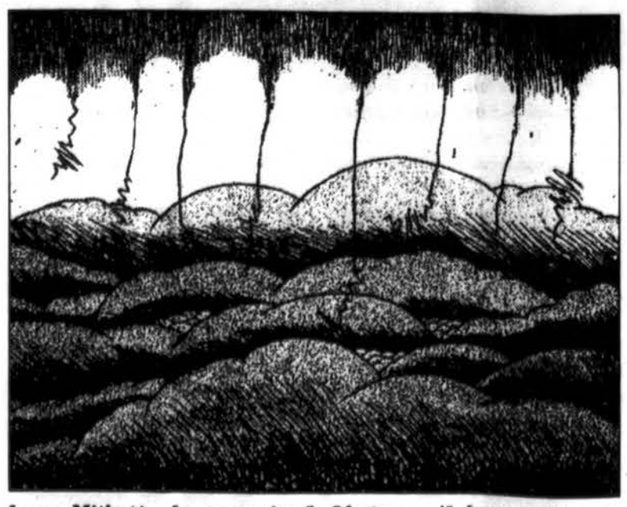

Irena Mitkutė. „In memoriam". Ofortas — iš knygos *Lietuvių keiksmažodžiai.*

Aušrinė Marcinkevičiūtė-Sipienė. „Bokštai". Oda.

„Esu ten, Lietuvoje, reikalingas"

Pokalbis su kun. prof. Kęstučiu Trimaku

Draugo **šeštadieninio priedo redaktoriui kun. dr. Kęstučiui Trimakui, pasitraukus iš šių pareigų, buvo pateikti keli klausimai apie jo ateities planus ir priežastis, dėl kurių šio redagavimo atsisakė.**

Ar šį rudenį, kaip ir ankstesniais metais, vyksite į Lietuvą profesoriauti Vytauto Didžiojo universitete Kaune?

Taip, vyksiu į Lietuvą ir šį rudenį. Vos tik Lietuva tapo nepriklausoma ir atsirado galimybė laisvai joje lankytis, kasmet ten vykstu — ypač, kai buvau nuo pat pradžios kviečiamas dalyvauti *Lapkričio sinoikijos* studijų savaitėje. Kai ten Kaune 1992 m. buvo svarstomas katalikų teologijos fakulteto atkūrimas Vytauto Didžiojo universitete, būdamas vienintelis atstovas iš užjūrio, viešai pareiškiau, kad lietuviai išeiviai to fakulteto atkūrimą remia, o aš asmeniškai įsipareigojau jį paremti ir savo darbu. Nuo to laiko kasmet ten vykstu dėstyti. Pradžioje labai buvau reikalingas kaip teologijos dėstytojas, o dabar — kaip religijos psichologijos specialistas.

Ar po dešimtmečio padėtis — kad ir mokslo srityje — nėra kaip nors pasikeitusi?

Taip, padėtis yra gerokai pasikeitusi. Bendrai imant, mokslo sąlygos yra pagerėjusios. O palankiose sąlygose plečiasi ir darbai. Katalikų teologijos fakultetas Vytauto Didžiojo universitete prasiplėtė tiek į plotį, tiek į aukštį. Prie jo prisijungė Religijos studijų institutas Kretingoje, o taip pat Marijampolės kunigų seminarija — kaipo šio fakulteto filialai. Fakultetas Kaune pakilo ir į aukštį, t.y., rinktiniams studentams dėstomos programos magistrantūros lygyje (*graduate* studijos), o taip pat ruošiami doktorantai.

Ar Jums dėl to darbas nepalengvėjo?

Priešingai, man darbo dėl to pagausėjo. Religijos psichologijos kvalifikuoto dėstytojo dabar reikia ne tik Kaune (kur kasmet turiu 80 studentų *bakalauro* lygyje), bet ir Institute Kretingoje (kasmet 30 studentų), o taip pat ir Marijampolės kunigų seminarijoje (pernai 30 seminaristų). Filialinėse aukštose mokyklose dėstau visą kursą iš karto — po 5 paskaitas kasdien. O magistrantūros psichologijos profesoriai buvome du — abu iš užjūrio. Šios vasaros pradžioje Fakulteto dekanas mons. dr. Vytautas Vaičiūnas pranešė, kad mano brangus Kolega šį rudenį nebegalės dėstyti dėl pablogėjusios sveikatos, ir prašė, kad perimčiau jo kursą. Tad man darbo dar daugiau: magistrantams reikia teikti daug daugiau individualaus dėmesio. Bet mano darbas nesiriboja Vytauto Didžiojo universitetu. Padedu kun. Antanui Saulaičiui Vilniuje: kasmet jis ruošia krikščioniškosios pasaulėžiūros kursus Vilniaus aukštosiose mokyklose: jos patvirtino tuos kursus savanoriams studentams. Į tuos kursus įnešu psichologinį požiūrį. Pernai buvo 40 studentų iš Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto; iš Muzikos akademijos — mažiau (anksčiau buvo ir iš Dailės akademijos). Kas rudenį mano paskaitų Lietuvoje klausosi apie 180 studentų.

Kokie yra viso to vaisiai?

Kalbėsiu tik apie akimis pastebimus vaisius. Iš mano buvusių studentų yra dirbančių redakcijose, dėstančių aukštosiose mokyklose, dirbančių vyskupijų kurijose, internete, knygų leidyklų vedėjais, tapusių klebonais (yra ir tebestudijuojančių klebonų magistrantūros studijose ir net ruošiančių doktoratus. Yra sukūrusių šeimas, išvykusių į užsienį ir, deja — ieškančių darbo.

Jūs esate parašęs ir išleidęs iki šiol, atrodo, keturių psichologijos knygų seriją. Ar ją tęsite toliau?

Draugo kultūriniam priedui skyriau daug laiko ir dėmesio, tad negalėjau baigti penktosios knygos rankraščio tai serijai. Tos knygos laukia studentai, o taip pat jau yra paskirta finansinė parama, už kurią esu dėkingas Lietuvių fondui. Daugiau delsti negaliu. Rankraštį vešiuosi į Lietuvą. Laukia ir kitos suplanuotos knygos. Nuo šiol vėl daugiau dėmesio skirsiu Lietuvos akademiniam jaunimui.

Dar vienas klausimas. Žinoma, stebite Lietuvos padėtį. Kokią matote Lietuvos valstybės raidą nepriklausomybės metais?

Šis klausimas reikalauja plataus atsakymo. Atsakysiu trumpai. Paskutiniu metu matau padidėjusį kultūros ir mokslo žmonių viešumon keliamą rūpestį ir organizuotą veiklą. Į tai buvau atkreipęs dėmesį ir *Draugo* kultūriniame priede. Ypač stebėkime du mokslo žmonių ir specialistų sąjūdžius: sociologo prof. Romualdo Grigo iniciatyvinę grupę ir psichologijos dr. Lilianos Astros vadovaujamą *Lietuvos kelią* (žr. *Švystelėjimai*, 2002.06.08 ir 29), o taip pat labai stiprius Lietuvos Kultūros kongreso pasisakymus (*Draugo* kultūriniame priede, 2002.06.-22). Turime remti jų veiklą — jie gali atnešti Lietuvai kažką tai naujo ir šviesesnio.

Kalbino Audronė V. Škiudaitė.

******

Redaktorių kun. K. Trimaką išleidžiant

Kun.dr. Kęstutis Trimakas šeštadienio *Draugo* priedą redagavo nuo š. m. gegužės 3 d. iki liepos pabaigos. Esame nuoširdžiai dėkingi už įdėtą darbą ir linkime geriausios kloties ateities užmojuose. Taip pat viliamės, kad. kun. Trimakas savo patirtimi bei pasiekimais toliau dalinsis su *Draugo* skaitytojais.

Danutė Bindokienė
(šeštadienio priedo redaktorė)

Leidiniai

Knygos autorę Hypatią Yčaitę (dešinėje) sveikina Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkė Stasė Petersonienė ir rašytoja Nijolė Jankutė.
Zigmo Degučio nuotrauka

Seniai, labai seniai buvo... Lietuva

Niekas nežinojo, kur ji yra ir kas ji tokia. Niekas nežinojo, kad ji moka kalbėti, niekas nematė jos rašant. Tur būt, kad nemokėjo? Jos kaimynai sakė – ji mirus. Jos žmonės nežinojo, kas jie per vieni. Bet, štai, kada istorija Lietuvą palaidojo, ji ėmė ir... prisikėlė! Iš tikrųjų, buvo prikelta. Prikėlė ją lietuviai, kurie tikėjo gyvybe ir gyvenimu. O tai buvo tada žymiai sunkiau, negu dabar.

Kas vyko pirmaisiais Lietuvos prisikėlimo dešimtmečiais (o jų, deja, buvo tik du+du metai) labai įdomiai, sklandžiai, ir pagal priežodį, trumpai–drūtai, aprašo Hypatia Yčas savo knygoje *Springtime in Lithuania – Youthful Memories 1920–1940.*

Mums, tik pradžios mokyklas 1940 m. baigusiems, to meto Lietuva labai mažai pažįstama, mūsų vaikams ir anūkams, svetur gimusiems, – visai nepažįstama. Todėl Hypatios, kurios gyvenimo pavasaris sutapo su nepriklausomos Lietuvos pavasariu, atminimai yra įdomių deimančiukų skrynelė. Kad knyga parašyta anglų kalba, tuo geriau, nes realybė yra ta, kad mūsų vaikai ir anūkai lietuviškai sunkiai arba visai neskaito. O šį „Lietuvos pavasarį" būtina ir mums, ir jiems perskaityti.

Šioje prisiminimų knygoje, tautų amžiumi skaičiuojant, yra aprašyta dar ne taip sena, o jau užmarštin paskendusi Lietuva. Iš tikrųjų, ne tiek paskendusi, kiek žiaurių okupacijų paskandinta: svetur gimusiems – senelių sekta pasaka, svetimųjų valdžioj užaugusiems – išpurvinta ir apšmeižta.

Springtime in Lithuania autorė, Hypatia Yčaitė, dukra garsaus to meto Lietuvos valstybininko, visuomenininko, aušrininko Jono Šliūpo dukters Hypatios. Jai teko augti ypatingoje šeimoje, ypatingu Lietuvos istorijos metu, todėl ir jos prisiminimai verti dėmesio. *Springtime in Lithuania* be galo įdomi knyga apie tą dingusią, paskendusią Lietuvą, kurios niekada nebebus. Ačiū Dievui, kad ji buvo. Be tų 22 „pavasarių" nebūtų nei mūsų, nei dabartinės Lietuvos.

Nepaisant to, kad autorė sulaukusi netrumpo amžiaus, jos stilius jaunatviškas, lengvas, linksmas. Taip ir turi būt rašant apie savo krašto ir savo gyvenimo gražiausius momentus. Ji žiūri į Lietuvą vaiko, paauglės ir studentės akimis, registruodama vaizdus, įvykius ir žmones su jaunatviškų entuziazmu, su išdykėliškų humoru, su meile savo šeimai, draugams ir pažįstamiems.

Šios pavasariškos knygos turinys suskirstytas į tris dalis: „Kaunas in the 1920s", „Tales of Turkey Lurk" ir „The Widening World". Kiekviena dalis – po keletą skyrių paprastais, bet ryškiais užvardijimais, pvz. „Horses, Horses Everywhere", „Treasure Trove", „Some Curious Encounters" ir pan.

Kas šioje knygoje ne tik įdomu, bet ir vertinga, tai iš autorės vaikiškų prisiminimų išplaukiantys to meto Lietuvos žymiųjų asmenybių spalvingi portretai ir įvairios istorinės detalės. Ypač vaizdingai piešiamas Kaunas – laikinoji sostinė – palaipsniui gražėjąs, tartum bjaurusis ančiukas, numesdamas medinius šaligatvius ir konkę, pasipuošdamas naujais pastatais. Čia vaikiškomis Hypatios akimis matome ne tik miestą, bet ir jo gyventojų margumyną.

Ministro Martyno Yčo ir jo Amerikoje gimusios–augusios žmonos namai buvo atviri gausiems giminėms, draugams, vaikų mokytojams, auklėms, tarnaitėms ir žymiems valdžios bei visuomenės žmonėms. Čia lankėsi kritiška ir „fanaberna" ponia Smetonienė, vežėjas Valiukas ir prel. Maironis; auklė Elena Nikitična, pabėgusi iš komunistinės Rusijos, ir škotė Ann Crawford, ir garsieji Mikas ir Kipras Petrauskai, senelis aušrininkas Jonas Šliūpas ir ministrų kabineto nariai. O viską valdingai tvarko šeimininkė Petrusia iš Palangos.

Tai buvo labai marga ir demokratiška aplinka, puiki dirva jaunai šeimai augti. Todėl ir būsima autorė Hypatia matė jaunąją Lietuvą, jos ypatinguosius žmones atviromis akimis, kartais žvelgdama su humoru, kartais su ironija ir nepašykštėdama aiškiai aprašytų to meto istorinių įvykių (Pilsudskis ir Vilniaus krašto užgrobimas, Vilniaus atgavimas, Sovietų okupacijos pirmieji metai).

Didelis būrys šioje knygoje minimų asmenų – piešte nupiešti – ištisa didesnių ir mažesnių portretų galerija: dr. Aldona Šliūpaitė, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus organizatorė, dail. Kalpokas, nutapęs 1918 m. Nepriklausomybės Akto signatarų bendrą portretą; operos primadonos – Grigaitienė ir Jonuškaitė; prez. Smetona, neišdidus knygos žmogus, pasinėręs graikų filosofijoj; pulk. Merkys, vėliau ministras pirmininkas, deklamuojąs Ovidijaus *Metamorfozes* lotyniškai; Kipras Petrauskas, atvykstąs medžioti su rūžavu švarku ir oranžine skrybėle; prof. Balčikonis, kalbantis su bitelėmis; žemaūgis valstybininkas Voldemaras, kuriam patiko tik labai aukštos moterys, kurį Europos laikraščiai vadino „mažuoju Mussolini", o maršalas Pilsudskis žvangino kardu Tautų Lygoje įsiutęs, kai Voldemaras sukirto jį argumentuose dėl Vilniaus.

Bet patys ryškiausi, su meile piešti, autorės tėvų portretai. Ypač ryškus tėvo, Martyno Yčo, gabaus visuomenininko, išmintingo valstybininko, entuziastingo veikėjo jaunos Lietuvos labui.

Hypatia Yčienė ne mažiau įdomi asmenybė. Amerikoje, patriotiškoje lietuvių šeimoje, gimusi ir užaugusi, gyvendama Lietuvoje stengėsi naujajai aplinkai įkvėpti amerikietiškojo savarankiškumo, naujovių pabandymo (pvz., augino Lietuvoje dar nepažįstamas daržoves), pilietinės drąsos.

Kas šiuose Hypatios Yčaitės prisiminimuose labiausiai akivaizdu, tai to meto inteligentijos ir daugumos valdžios žmonių rūpestis Lietuva, kad ji kiltų ekonomiškai, kad ji šviestųsi, mokytųsi, modernėtų. Tie žmonės, naudodami savo talentus ir išsimokslinimą, kabinosi į Europą, traukdami pirmyn visą kraštą (kaip, pvz., M. Yčas, Rusijoje baigęs teisę aukso medaliu, atsisakė profesijos ir grįžo į Lietuvą; kaip lietuvių pabėgėlių gimnazijos Rusijoje, Voroneže, abiturientai, kurie vėliau sudarė žymų nepriklausomos Lietuvos inteligentijos branduolį). Tokių žmonių optimizmas ir entuziazmas išjudino Lietuvos kaimą ir miestą. Kas buvo Lietuvoje padaryta iš nieko per jos trumpučio pavasario pirmąjį dešimtmetį, toli pralenkia antrosios Nepriklausomybės dešimtmetį dabar, kada buvo pradėta su daug daugiau, išskyrus galbūt optimizmą ir altruizmą. Lietuva – pesimistiškiausias kraštas – skelbia duomenys... Gerai, kad to nebežino Martynas Yčas ir jo bendražygiai.

Springtime in Lithuania – Youthful Memories 1920–1940 by Hypatia Yčas, Adams Press, Chicago, 2000.

Nijolė Jankutė

Tebegyvuoja Algimanto Mackaus knygų fondas

Ne viena išeivijos leidykla ilgainiui sunyko, nutraukė savo veiklą, o 1958 m. įkurta Santaros — Šviesos leidykla, vėliau pavadinta Algimanto Mackaus knygų leidimo fondu, tebegyvuoja, jo vedėjas Gintautas Vėžys, Willowbrook, Ill., tebetraukia sunkų leidybos vežimą. Jo atsiųstame metiniame fondo veiklos pranešime pažymima, kad iki šiol išleista 80 knygų, iš kurių 22 premijuotos.

Lietuvos kultūrininkai, besidomintys fondo veikla, pripažįsta, kad AMKLF leidžia, nors ir mažai, bet geras knygas. Lietuvoje tebegaudamas, skaitomas ir aptarinėjamas A. Nykos-Niliūno dvitomis *Dienoraščio fragmentai*, apimantys 1938-1998 metus. Paskutinė — gražiai su S. Eidrigevičiaus aplanku 2000 m. išleista K. Ostrausko drama *Gyveno karą senelis ir senelė*. G.

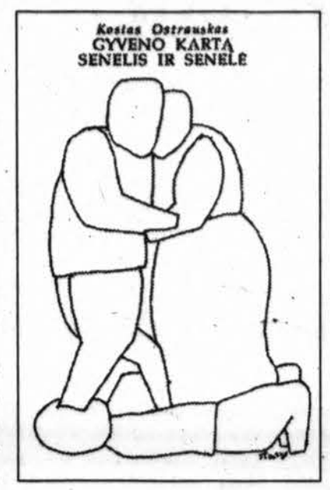

Vėžys apgailestauja, kad pernai, deja, neišleista nė vienos knygos, nes teko atsisakyti A. Tereškino numatytos knygos *Kūnas, erdvė, tauta: esse apie įsikūnijimo malonumus Lietuvos kultūroje*, nes užbėgo už akių „Baltų lankų" leidykla, Vilniuje išleidusi panašaus turinio knygą. Tačiau jau pasirodė Rimanto Vėžio satyriniai eilėraščiai *Šešėliai veidrodyje*, o po to numatytas Kanadoje gyvenančios ir anglų kalba rašančios prozininkės lietuvaitės Irenos Guilford romanas *Apsikabinimas (The Embrace)*, išverstas į lietuvių kalbą. Beje, šiame romane intriguojančiai aprašomi Šiaurės Amerikos lietuvio apsilankymai ir susitikimai su giminėmis jau nepriklausomoje Lietuvoje.

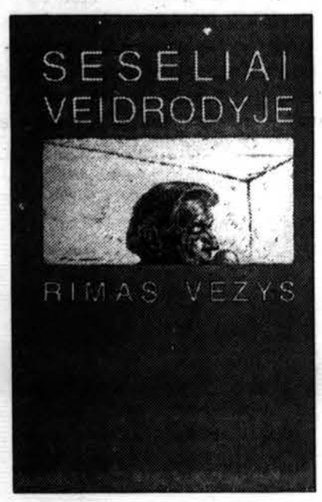

G. Vėžys pranešė daugeliui gal nežinotą naujieną. Pasirodo, nuo pat Atgimimo, nuo 1989 m., AMKL fondo nariai savanoriškomis aukomis dar remia ir Lietuvos kultūrą. Jos puoselėjimui vien pernai sudėta 1,072 dol.

Iš pradžių fondas siuntinėjo knygas į Lietuvą, o laikui bėgant pradėjo remti aukštųjų mokyklų studentus ir pirkti įvairias knygas Lietuvos bibliotekoms. Šiemet tam reikalui skirta 572 dol. Knygos perkamos ir siunčiamos iš Lietuvos, pažymint, kad tai A. Mackaus fondo dovana. Šiemet 204 knygos buvo užsakytos „Baltų lankų" leidykloje ir pasiųstos 12-kai kaimo bibliotekų — Daugų, Laukuvos, Kvėdarnos, Mosėdžio, Šiaulėnų, Pramedžiuvos, Liepalaukės, Šešuolių, Papilės ir kitoms. „Gautos knygos — tai svarus indėlis į mūsų bibliotekos fondą!" — padėkos laiške rašė Stanislavo kaimo bibliotekos bibliotekininkės.

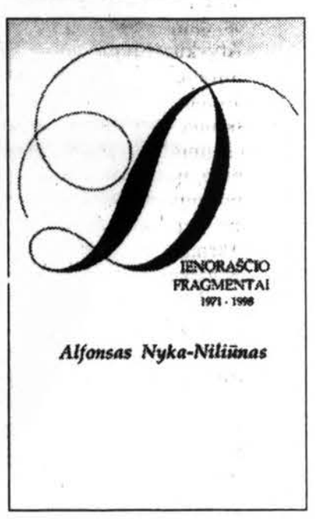

A. Mackaus fondas remia ir vilniškės „Tvermės" nedidelę leidyklą, platina JAV ne tik lietuvių, bet ir anglų, estų kalba leidžiamas šios leidyklos Skomanto serijos knygas. „Norime, kad ir užsienio lietuvių jaunimas žinotų ir domėtųsi Lietuvos istorija. Tai geriausiai atlieka Skomanto knygos", — rašo G. Vėžys. Tai nuotykių apysakos iš ankstyvosios — 13 amžiaus — Lietuvos istorijos, iš kovų su kryžiuočiais ir kalavijuočiais. Iš tiesų, tos knygos ne pro šalį išeivijos jaunimui, tiems, kurie geriau skaito angliškai. Beje, apie „Tvermės" leidyklos leidžiamas lietuvių karžygio Skomanto serijos knygas žymus istorikas prof. Edvardas Gudavičius taip atsiliepė: „Skomanto stereotipai jungia du būtiniausius dalykus: vaizduoja nelabai iškreiptą istorinę tikrovę ir įspraudžia ją į įdomią bei logiškai pateisinamą intrigą".

Algimantas Naujokaitis

Veikalas apie grožį ir meną

Jonas Grinius. ***Grožis ir menas.*** **Sudarytojas Vidmantas Valiušaitis. Išleido *Mintis*. Vilnius, 2002. 554 psl. Knygos leidimą parėmė *Į laisvę* fondas lietuviškai kultūrai ugdyti.**

Vidmantas Valiušaitis įvadiniame straipsnyje *Jonas Grinius: integraliu žvilgsniu į meną ir literatūrą* rašo: „Jono Griniaus veikalas *Grožis ir menas* spausdinamas iš 1938 metų leidimo su autoriaus papildymais, kurie parašyti 1980 metais ir paskelbti Lietuvių katalikų mokslo akademijos leidinyje, išleistame Romoje 1982 metais. Rengiant spaudai naują leidimą, atsisakyta turinio prancūzų kalba, į vardų rodyklę įrašytos visos tekste minimos pavardės. Siekiant didesnio įtaigumo, iliustracijos spausdinamos tekste, tose vietose, kur yra aptariamos. Kalba labai nežymiai redaguota pagal dabartinius lietuvių kalbos normos reikalavimus".

Tai didelės svarbos veikalas apie grožį mene ir gamtoje, apie meną, meno kūrinį ir kūrėją, kurėjų tipus, jų kūrybą, apie meno ir literatūros kritiką, apie meną ir religiją, dorovę ir gyvenimo tikslus. Prie veikalo pridėti ir trumpesni straipsniai meno ir literatūros klausimais.
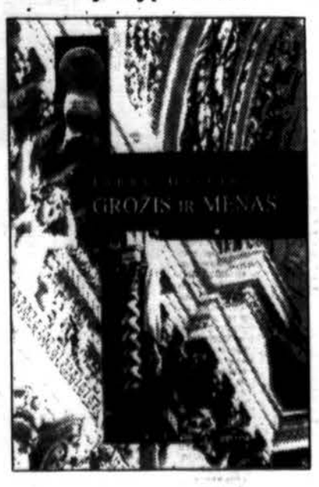
Knyga verta visų grožio ir meno mylėtojų dėmesio.